

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20017
2500 EA Den Haag

**DG Openbaar Bestuur &
Democr Rechtstaat**
D&B / Verkiezingen

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onze referentie
2026-0000089213

Bijlage(n)
2

Datum 4 maart 2026
Betreft Afschrift brief aan Voorzitter Tweede Kamer over verzamelbrief
verkiezingen

Bijgaand treft u een afschrift aan van mijn brief van heden aan de Voorzitter van
de Tweede Kamer over verscheidene onderwerpen over verkiezingen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Pieter Heerma

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Directie Democratie en
Bestuur**

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onze referentie
2026-0000029533

Bijlage(n)

Datum 4 maart 2026
Betreft Verzamelbrief verkiezingen

Met deze brief kom ik tegemoet aan een aantal toezeggingen die mijn voorganger op dit dossier heeft gedaan tijdens het commissiedebat Verkiezingen van 14 januari 2026.¹ Tevens maak ik van de gelegenheid gebruik om kort vooruit te blikken op de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026.

De brief is opgedeeld in de volgende drie blokken:

1. Voorbereiding gemeenteraadsverkiezingen en experiment nieuw stembiljet.
2. Uitvoering Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame in Nederland.
3. Weerbaarheid verkiezingsproces en contacten met online platformen.

1. Voorbereiding gemeenteraadsverkiezingen en experiment nieuw stembiljet

Gemeenten in het hele land zijn druk bezig met de organisatie van de aankomende gemeenteraadsverkiezingen. Zij treffen maatregelen om het verkiezingsproces zorgvuldig, toegankelijk en transparant te laten verlopen. Daarnaast zie ik inspirerende, lokale initiatieven om de betrokkenheid van inwoners bij deze verkiezingen te vergroten. Met campagnes als "Jouw Rotterdam, jouw stem", "Heel Steenbergen stemt" en "Kom op! voor Den Haag" zie ik dat gemeenten er hard aan werken om kiezers te betrekken bij de democratie en verkiezingen in de hoop zo de opkomst te stimuleren. Dit sluit ook mooi aan bij de landelijke publiekscampagne "Elke stemmer verdient een standbeeld", waarin de focus ligt op het belang van stemmen en laten zien dat elke kiezer belangrijk is en elke stem telt. Door te stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen oefen je invloed uit op jouw dorp of stad. Want de gemeenteraad neemt besluiten die invloed hebben op ons dagelijks leven, door te beslissen over hoe onze leefomgeving eruit ziet en welke voorzieningen er in de buurt zijn. Ik roep dan ook iedereen op: ga stemmen 18 maart en bepaal mee hoe de toekomst van jouw gemeente eruit ziet.

Het verkiezingsproces is veilig en betrouwbaar. Tegelijkertijd deel ik met uw Kamer de zorgen over de weerbaarheid van verkiezingen. Voorgaande verkiezingen laten zien dat het publieke debat en de informatievoorziening over verkiezingen onder druk staat. Bedreiging van politici is schering en inslag, waardoor de vrijheid om hun ambt uit te oefenen onder druk staat. Ook zie ik steeds meer voorbeelden van ongewenste beïnvloeding door bijvoorbeeld desinformatie over het verkiezingsproces. In een tijd van digitale dreigingen, desinformatie en maatschappelijke spanningen is het van groot belang dat de integriteit van het

¹ Kamerstukken II 2025/26, 35165, nr. 104

verkiezingsproces onomstreden blijft.

Directie Democratie en Bestuur

Samen met gemeenten, de Kiesraad en veiligheidspartners werken we aan de bescherming van het stemproces, de informatievoorziening en de ondersteunende systemen. Zo wordt geborgd dat verkiezingen betrouwbaar, transparant en controleerbaar zijn en blijven, en dat kiezers erop kunnen vertrouwen dat elke stem telt. Later in deze brief ga ik nader in op de inzet op de weerbaarheid rond de gemeenteraadsverkiezingen.

Onze referentie
2026-0000029533

Experiment met het nieuwe stembiljet GR26

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 wordt voor de derde keer geëxperimenteerd met het nieuwe stembiljet. Dit gebeurt in elf gemeenten: Alphen aan den Rijn, Boekel, Gouda, Leiden, Meierijstad, Midden-Delfland, Nijmegen, Noordoostpolder, 's-Hertogenbosch, Soest en Tynaarlo.

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de opzet van de evaluatie. Het evaluatieplan is als bijlage bij deze brief gevoegd. In het experimentenbesluit is vastgelegd op welke onderwerpen het experiment wordt geëvalueerd. Op basis van eerdere experimenten wordt de evaluatie met een aantal onderwerpen uitgebreid. Zo wordt bijvoorbeeld in de gemeenten waar al eerder is gestemd met het nieuwe stembiljet gekeken naar het leereffect van kiezers. Ook deze evaluatie wordt na afloop met uw Kamer gedeeld. Na een positieve evaluatie van het experiment tijdens de gemeenteraadsverkiezingen zal ik het proces tot landelijke invoering opstarten. Hoe dat eruit gaat zien zal ik dan ook met uw Kamer delen.

Gesprek met peilbureaus

In het Commissiedebat Verkiezingen van 14 januari jl. is aan het lid Erkens toegezegd aandacht te vragen bij de peilbureaus of zij op hun website de wijze waarop zij hun peilingen vormgeven kenbaar kunnen maken en vervolgens de Kamer over dat gesprek te informeren. Op 16 februari 2026 heeft het gesprek met de Peilingwijzer en met de peilbureaus Verian/EenVandaag, Ipsos I&O en Peil.nl plaatsgevonden. Tijdens dit gesprek is de methodiek achter de peilingen en de informatievoorziening hierover besproken. De peilbureaus gaven aan dat de methodiek en hun werkwijze bij peilingen staat beschreven op hun websites. Daarmee komen ze reeds tegemoet aan de vraag van het lid Erkens. De peilbureaus merken hierbij op dat zij regelmatig het gesprek met elkaar en met de media voeren over de kwaliteit van peilingen en de informatievoorziening daarover. Hierbij wordt ook steeds besproken hoe die informatievoorziening verder verbeterd kan worden.

Vergoeding stembureauleden

Ten aanzien van de in het commissiedebat verkiezingen van 14 januari jl. gestelde vraag over de mogelijkheid om de vergoeding voor stembureauleden fiscaal vrij te stellen verwijs ik naar de brief inzake de evaluatie van de Europees Parlementsverkiezing 2024 (EP24).² Hierin is uiteengezet dat er geen mogelijkheid is om deze vergoeding aan te merken als vrijwilligersvergoeding. De reden daarvoor is dat de gemiddelde vergoeding voor stembureauleden aanzienlijk hoger is dan de maximale vrijwilligersvergoeding, die in 2026 van €5,75 per uur voor mensen van 21 jaar en ouder en €3,40 voor mensen jonger dan 21 bedraagt³. De gemiddelde vergoeding voor stembureauleden lag bij de EP24 op €167,80. De

² Kamerstukken II 2024/25, 35 165, nr. 86, p. 8.

³ Bij de EP-verkiezing 2025 bedroeg de gemiddelde vergoeding voor stembureauleden € 167,80.

vergoeding voor stembureauleden past hierdoor niet binnen de systematiek voor de vrijwilligersvergoeding.

Directie Democratie en Bestuur

Om gemeenten te ondersteunen in het werven van nieuwe stembureauleden en tellers heeft het ministerie van BZK in september 2025 en januari/februari 2026 een landelijke online wervingscampagne gevoerd. Deze wervingscampagne richtte zich op het betrekken van jongvolwassenen bij de democratie en verkiezingen door zich aan te melden als stembureaulid of teller tijdens verkiezingen. De effectmeting van de media-inzet van deze campagnes wordt meegenomen in de evaluatiebrief na de gemeenteraadsverkiezingen. Op dit moment heb ik van gemeenten geen signalen ontvangen dat zij (grote) tekorten hebben aan stembureauleden en tellers voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Onze referentie
2026-0000029533

2. Uitvoering Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame in Nederland

De Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame is per 10 oktober 2025 van toepassing. Eerder heb ik uw Kamer ingelicht over de stand van zaken rond de uitvoering van deze verordening in Nederland.⁴ Momenteel leg ik de laatste hand aan het Nader rapport en de Uitvoeringswet. Ik heb toegezegd de Uitvoeringswet in het eerste kwartaal bij uw Kamer in te dienen. Dit acht ik nog steeds haalbaar.

Uw Kamer heeft mij gevraagd toe te lichten hoe ik gemeenten en lokale politieke partijen informeer over de regels die volgen uit de verordening. In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 wordt vanuit verschillende organisaties al veel gedaan aan voorlichting over de regels uit de verordening. Het Commissariaat voor de Media (het Commissariaat) en de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) trekken hierin samen op. Zo heeft het Commissariaat als beoogd toezichthouder op de transparantievereisten uit de verordening, een beslisboom ontwikkeld die helpt om te bepalen of iets politieke reclame in de zin van de verordening is. Ook heeft het Commissariaat een voorlichtingsdocument gepubliceerd over waar de labels en transparantieverklaringen bij politieke reclame aan moeten voldoen.⁵ Het Commissariaat publiceert regelmatig actuele procesupdates en voorlichting op hun website. De AP, toezichthouder onder de verordening, heeft een leidraad gepubliceerd die helpt bij het voldoen aan de verplichtingen over het gericht aanbieden van politieke reclame.⁶ Ook heeft de AP ondersteunende voorlichting ontwikkeld die de regels voor online gerichte politieke campagne toegankelijker maakt voor mensen die hier niet dagelijks bezig mee zijn. Alle genoemde documenten zijn ook toegezonden aan gemeenten via de nieuwsbrief van de Kiesraad, met het verzoek dit bij lokale politieke partijen onder de aandacht te brengen. Bovendien zijn deze documenten verspreid aan o.a. Kennispunt Lokale Politieke Partijen en VNG, die ook informatie op hun websites hebben gepubliceerd over de regels uit de verordening.

In aanloop naar de verkiezingen merk ik een grote bereidheid bij politieke partijen, marktpartijen en brancheorganisaties om aan de regelgeving te voldoen. Tegelijkertijd blijft de verordening vooralsnog complex en vraagt zij adequate toepassing veel van de betrokken (markt)partijen. De precieze toepassing van de

⁴ Kamerstukken II, 25/26, 36 013, nr. 5.

⁵ [Toezicht op Transparantie Politieke Reclame - Commissariaat voor de Media](#).

⁶ Een leidraad voor gerichte online politieke reclame: [Gerichte online politieke reclame | Autoriteit Persoonsgegevens](#).

verordening moet gaandeweg vorm krijgen in de praktijk. Mocht in de komende tijd blijken dat er tekortkomingen zijn die duiden op een overtreding van de regels, dan zal het Commissariaat waar nodig wijzen op de regels. Het Commissariaat signaleert mogelijke tekortkomingen zelf of ontvangt hierover meldingen.

Directie Democratie en Bestuur

Onze referentie
2026-0000029533

3. Weerbaarheid verkiezingsproces bij gemeenteraadsverkiezingen en contacten met online platformen

Mijn voorganger heeft uw Kamer in juli 2025 geïnformeerd over voorbeelden van buitenlandse beïnvloeding van verkiezingen in binnen- en buitenland.⁷ Ook rond de afgelopen Tweede Kamerverkiezing hebben we voorbeelden gezien van gecoördineerd inauthentiek gedrag, mogelijk aangestuurd vanuit het buitenland.⁸ De verkiezing van oktober 2025 zijn vrij en eerlijk verlopen. Tegelijkertijd is elke heimelijke, gecoördineerde campagne die het publieke debat rondom het verkiezingsproces mogelijk beïnvloedt, ongeacht de omvang, volstrekt onwenselijk. Daarom heb ik eerder aangegeven dat ik structureel beter zicht wil krijgen op de verspreiding van *Foreign Information Manipulation and Interference* (FIMI), buitenlandse desinformatie, gericht op het ondermijnen van het verkiezingsproces.⁹ Hiervoor moeten waar nodig nieuwe bevoegdheden of grondslagen worden gecreëerd. Dit vergt een zorgvuldige analyse en afweging en kost daarmee tijd. De benodigde nieuwe bevoegdheden of grondslagen zijn niet voor de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 gereed.

Dit betekent niet dat we in de tussentijd stilzitten. De AIVD en MIVD doen onderzoek naar statelijke en niet-statelijke actoren en naar de mate waarin zij een dreiging vormen voor de nationale veiligheid. In dat onderzoek kan ook worden gestuit op pogingen tot beïnvloeding, manipulatie of verstoring van verkiezingen, of het verspreiden van desinformatie. Als dit het geval is, kunnen de AIVD en MIVD partners voor wie dit relevant is informeren, zodat deze partners hiernaar kunnen handelen. Daarnaast worden tijdens en voorafgaand aan de organisatie van iedere verkiezing in Nederland, dus ook de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen, maatregelen genomen om ons voor te bereiden op alle verschillende mogelijke risico's.¹⁰ De verkiezingstafel, die bestaat uit vertegenwoordigers van verschillende ministeries, de veiligheidspartners, het NCSC, de ACM, de AP, gemeenten en de Kiesraad, vervult hierin een centrale rol. Ook zet ik in algemene zin in op een structurelere afstemming en informatie-uitwisseling met de ACM, de AP en het Commissariaat.

De handreiking "Omgaan met misinformatie voor medeoverheden" wordt opnieuw onder de aandacht gebracht bij gemeenten.¹¹ Deze handreiking bevat, naast informatie en handelingsperspectief voor de gemeenteorganisatie zelf, ook concrete adviezen voor lokale politici die doelwit kunnen zijn van desinformatie. Om (kandidaat-) raadsleden en wethouders weerbaar te maken tegen de gevolgen van mis- en desinformatie wordt in maart 2026 de website www.desinformatieinjegemeente.nl gelanceerd. Verder gaat het kabinet des- of misinformatie rondom verkiezingen tegen met de Rijksbrede strategie voor de

⁷ Kamerstukken II 2024/25, 36 552, nr. 12.

⁸ RTL Nieuws, 26 november 2025, "Trollenlegers uit buitenland versterkten politieke en opruiende berichten rond verkiezingen"; <https://justiceforprosperity.org/wp-content/uploads/2026/01/Van-botnet-tot-beeldvorming-ext.pdf>.

⁹ Kamerstukken II 2024/25, 36 552, nr. 12.

¹⁰ Kamerstukken II 2024/25, 36 552, nr. 12.

¹¹ [Handreiking Omgaan met misinformatie voor medeoverheden](#) | [Kennisbank Openbaar Bestuur](#)

effectieve aanpak van desinformatie.¹² De strategie heeft onder meer tot doel dat burgers in staat zijn om zelf des- of misinformatie te herkennen. Daarnaast besteedt het ministerie van BZK veel aandacht aan begrijpelijke en transparante communicatie over het verkiezingsproces en de stemprocedure, bijvoorbeeld met informatie over de verkiezingen op www.elkestemtelt.nl. Ook maakt het ministerie communicatiemiddelen voor gemeenten, zodat zij deze kunnen gebruiken in hun communicatie richting hun inwoners. Als burgers weten hoe het verkiezingsproces werkt, zijn ze minder vatbaar voor des- of misinformatie hierover.

Directie Democratie en Bestuur

Onze referentie
2026-0000029533

Pilot FIMI-detectie

Daarbovenop wil ik deze gemeenteraadsverkiezingen aangrijpen om inzicht te krijgen hoe de detectie van gecoördineerde buitenlandse desinformatie het beste ingericht kan worden en welke methodieken daarvoor effectief en geschikt zijn. Daarom heb ik enkele wetenschappers en organisaties uit het maatschappelijk middenveld opdrachten gegeven voor het doen van onderzoek naar FIMI bij de gemeenteraadsverkiezingen via een pilot. De doelstelling van de pilot is driedelig: Ten eerste moeten de onderzoeken leiden tot kennis en ervaring om in het kader van verkiezingen tijdig en effectief te kunnen handelen wanneer een FIMI-incident zich voordoet. Ten tweede is het doel om de bij FIMI-detectie betrokken wetenschappers en het maatschappelijk middenveld te stimuleren in de doorontwikkeling van hun methodieken. Het derde doel is het met elkaar kunnen vergelijken van verschillende aanpakken, benaderingen en methodieken voor FIMI-detectie. Organisaties die bijdragen aan de pilot dienen te werken binnen de wettelijke kaders van de AVG. Daarbij zal ik een klankbordgroep instellen met onder meer een juridisch specialist en een ethicus. In deze klankbordgroep worden de resultaten van de afzonderlijke onderzoeken samengebracht en overkoepelend geanalyseerd. Hieruit kunnen lessen worden getrokken voor het verbeteren van het toekomstige zicht van de overheid op de verspreiding van buitenlandse desinformatie. Deze analyse, en de onderliggende onderzoeken in het kader van de pilot, zal ik in het najaar met uw Kamer delen. Met deze maatregelen kom ik tevens tegemoet aan de aanbevelingen van onderzoeksinstituut 'Justice for Prosperity'.¹³

Contact met de techplatformen en bedrijven

Zoals toegezegd in de Kamerbrief over het contact met de zeer grote online platformen blijft het kabinet in gesprek gaan met de platformen over hun verantwoordelijkheden voor het beschermen van het publieke debat en het verkiezingsproces.¹⁴ Deze gesprekken hebben op verschillende manieren plaatsgevonden.

Zo heeft het ministerie van BZK op 17 februari jl. gesproken met de hoofdkantoren van TikTok en Google over de maatregelen die de platformen nemen om systeemrisico's die negatieve effecten op het publieke debat en verkiezingsproces hebben, te voorkomen. Ook zijn er een aantal bestaande afspraken herbevestigd, zoals het verwijzen naar de website elkestemtelt.nl bij de zoekmachine van Google. Het ministerie van BZK zal ook nog voor de gemeenteraadsverkiezingen een gesprek voeren met Meta. Ook in multilateraal verband vinden uitwisselingen plaats met verschillende platforms en organisaties over informatie integriteit, waaronder in het kader van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). De

¹² Kamerstukken II 2023/24, 30 821, nr. 230.

¹³ <https://justiceforprosperity.org/wp-content/uploads/2026/01/Van-botnet-tot-beeldvorming-ext.pdf>.

¹⁴ Kamerstukken II 2025/26, 35 165, nr. 97.

stuurgroep van de OESO-expertgroep voor informatie integriteit, waarvan Nederland momenteel covoorzitter is, bracht onlangs een bezoek aan vijf platformen (Meta, Amazon/AWS, TikTok, Google, en OpenAI) waarbij het beschermen van het verkiezingsproces tegen ongewenste inmenging ook ter sprake is gekomen.

Directie Democratie en Bestuur

Onze referentie
2026-0000029533

In aanloop naar de afgelopen Tweede Kamerverkiezing van 29 oktober 2025 maakten steeds meer kiezers gebruik van AI-chatbots als stemhulp of als informatievoorziening over het verkiezingsproces. Dit is een zorgelijke ontwikkeling, omdat uit onderzoek blijkt dat AI-chatbots vaak een vertekend stemadvies geven en zelden transparante informatie geven over hoe zij aan hun informatie komen. Het ministerie van BZK is daarom ook in gesprek met bedrijven die diensten leveren die gebruik maken van Large language models (zoals chatbots) over hun verantwoordelijkheden voor het beschermen van het publiek debat en het verkiezingsproces. Inmiddels zijn er gesprekken geweest met Anthropic en OpenAI. We blijven in contact over betrouwbare informatievoorziening over het verkiezingsproces.

Postelectorale evaluaties online platformen

De Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft op 10 december 2025 de relevante zeer grote onlineplatforms (VLOPs) en zeer grote onlinezoekmachines (VLOSEs) verzocht om een interne postelectorale evaluatie van de afgelopen Tweede Kamerverkiezing te delen en een publieke versie te publiceren. Dit is een van de aanbeveling uit de richtsnoeren van de Europese Commissie om risicobeperkende maatregelen te nemen bij verkiezingen. In een update op de website meldt de ACM dat alle aangeschreven VLOPs en VLOSEs hebben gereageerd op het verzoek, waarvan een deel van hen aangeeft dat de evaluatie nog loopt en op een later moment wordt gedeeld.¹⁵ Daarnaast voert de ACM wederom een-op-een gesprekken met een aantal platformen.

Vragen over inzet flagger status BZK

Het lid Stöteler (PVV) heeft in het ordedebat op 10 februari jl. het kabinet een brief gevraagd over welke afspraken er zijn gemaakt met platforms, hoe het ministerie van BZK de flagger status heeft gebruikt, hoe die is ingezet en hoe vaak die is ingezet en welke content in welke mate is verwijderd van sociale media (2026Z02849). Bij de verkorte evaluatie van de afgelopen Tweede Kamerverkiezing¹⁶ is in de bijlage reeds een rapportage aan uw Kamer gestuurd met daarin een overzicht van de bij online platformen gemelde berichten. Het gaat om twee meldingen, een melding bij X en een melding bij Meta. Hierbij is tevens weergegeven welke acties de online platformen aan deze meldingen hebben verbonden. In deze rapportage is toegelicht dat het ministerie van BZK contact kan opnemen bij de platforms X, Meta, TikTok, Google, en Snapchat. Met deze platforms bestaat de vrijwillige afspraak dat zij meldingen van BZK gedurende de verkiezingsperiode met prioriteit behandelen. De platforms toetsen de gemelde berichten aan de eigen gebruikersvoorwaarden. Het ministerie heeft geen bevoegdheid om bepaalde content te laten verwijderen. BZK neemt alleen contact op met de platforms wanneer er een risico bestaat voor de organisatie, uitvoering en integriteit van het verkiezingsproces. Het ministerie kijkt niet naar en doet geen uitspraken over andere onderwerpen gerelateerd aan de verkiezingen, zoals

¹⁵ [Brief aan VLOPs en VLOSEs over postelectorale evaluatie | ACM](#)

¹⁶ Kamerstukken II 2025/26, 35 165, nr. 102.

verkiezingsbeloften. Gedane meldingen worden achteraf, volgens vaste werkwijze, openbaar gemaakt bij de evaluatie van de desbetreffende verkiezing.¹⁷

Directie Democratie en Bestuur

Reactie aanbevelingen HEIO-rapport

Uw Kamer heeft mij gevraagd om een reactie te geven op het rapport 'Dutch Parliamentary Elections 2025' van het Hybrid Election Integrity Observatory (HEIO). De aanbevelingen uit dit rapport sluiten aan bij meerdere maatregelen die onder meer in het kader van de nationale veiligheid en digitale weerbaarheid genoemd staan in het coalitieakkoord. De komende periode zal het kabinet dit rapport appreciëren¹⁸. Vanwege de aard van de aanbevelingen wordt uw Kamer hierover separaat geïnformeerd.

Onze referentie
2026-0000029533

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Pieter Heerma

¹⁷ Zie ook: Kamerstukken II, 2024/25, 35 165, nr. 86, bijlage Rapportage inzet verkiezingen flagger status BZK, en Kamerstukken II, 2023/24, nr. 73, bijlage Rapport – inzet trusted flagger status BZK.

¹⁸ Daarbij zal ook worden ingegaan op aanbeveling 5 van het hiervoor genoemde rapport van Justice for Prosperity.

Experimenten met het stembiljet Model 2

Evaluatieplan

Versie: 19 februari 2026

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
2 Doel evaluatie	3
3 Overzicht te evalueren punten en wijze van evalueren	5
4 Opzet en uitvoering van de onderzoeken onder kiezers en stembureauleden	7
5 Opzet en uitvoering van de onderzoeken onder betrokken gemeenten en leveranciers	8

1 Inleiding

Het stembiljet bij verkiezingen is groot en daardoor lastig te gebruiken. Daarom werkt het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) sinds 2012 aan de ontwikkeling van een nieuw, kleiner stembiljet.

Sindsdien zijn er twee experimenten gehouden met een nieuw model stembiljet: het stembiljet met partijlogo's en kandidaatnummers. Het eerste experiment was tijdens de verkiezing van het Europees Parlement op 6 juni 2024. Dit gebeurde in vijf gemeenten. Kiezers brachten daar hun stem uit met dit nieuwe stembiljet. Anders dan bij een test tellen de uitgebrachte stemmen mee voor de uitslag.

Het tweede experiment zou aanvankelijk tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in 2026 plaatsvinden, maar door de vervroegde Tweede Kamerverkiezing van 29 oktober 2025 vond het tweede experiment al tijdens die verkiezing plaats. In verband met de benodigde voorbereidingstijd, werd tijdens deze vervroegde Tweede Kamerverkiezing alleen in de gemeenten die al eerder meededen met het experiment gestemd met het nieuwe stembiljet.

Het doel van een experiment is om zichtbaar te maken hoe een nieuw model stembiljet in de praktijk werkt voor kiezers, stembureauleden, gemeenten en leveranciers van verkiezingsmaterialen. In aanloop naar, tijdens en na afloop van beide verkiezingen is daarom uitgebreid onderzoek gedaan onder kiezers, stembureauleden en tellers en de verkiezingsteams van de 'experimenteergemeenten': wat vonden zij van het nieuwe stembiljet? De resultaten van de onderzoeken tijdens de Europees Parlementsverkiezing en Tweede Kamerverkiezing zijn respectievelijk op [18 november 2024](#)¹ en [17 februari 2026](#)² naar de Tweede Kamer gestuurd.

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 18 maart 2026 vindt een derde experiment plaats met het nieuwe stembiljet. Dit keer doen er elf gemeenten mee, waaronder vier gemeenten die al twee keer eerder hebben meegedaan. Net als de eerste twee experimenten, wordt ook het derde experiment uitgebreid geëvalueerd. In dit document staat een toelichting op de uit te voeren onderzoeken ten behoeve van die evaluatie.

De onderzoeken in het kader van de evaluatie vinden plaats in aanloop naar, tijdens en binnen enkele dagen na afloop van de verkiezingen van de gemeenteraad op 18 maart 2026. Net als bij de vorige twee experimenten zijn er bij de evaluatie zowel experimenteergemeenten als referentiegemeenten betrokken.

- 11 experimenteergemeenten (waarvan 4 al twee keer eerder hebben meegedaan) – daar wordt gestemd met het nieuwe stembiljet.
 - 8 referentiegemeenten – daar wordt gestemd met het huidige stembiljet.
- Onderzoeksresultaten uit de referentiegemeenten dienen om de resultaten uit de experimenteergemeenten mee te kunnen vergelijken.

Om een goede vergelijking te kunnen maken tussen de drie experimenten, worden dezelfde onderzoeksmethodes ingezet. Het rapport van 18 november 2024 bevat een uitgebreide beschrijving van de [ingezette onderzoeksmethodes](#).³ In deze memo staat toegelicht op welke punten het onderzoek uit te voeren op 18 maart 2026 afwijkt.

¹ Kamerstukken II, 2024/25, 35455, nr. 21.

² Kamerstukken II, 2024/25, 35455, nr. 22.

³ Kamerstukken II, 2024/25, 35455, nr. 21.

2 Doel evaluatie

De evaluatie moet net als na het eerste en tweede experiment inzicht geven in:

1. de effecten van het stemmen met het nieuwe stembiljet op de wijze waarop de kiezer zijn stem uitbrengt;
2. de effecten van het stemmen met het nieuwe stembiljet op hoe kiezers het nieuwe stembiljet ervaren, met name waar het gaat om de relatie tussen kiezer en gekozene;
3. de bruikbaarheid en de effecten van de ingezette middelen en materialen;
4. de effecten van het gebruik van het nieuwe stembiljet op de uitvoerbaarheid voor stembureauleden en gemeenten;
5. de organisatorische consequenties van het gebruik van het nieuwe stembiljet;
6. het verschil tussen gemeenten die al eerder hebben meegedaan en nieuwe gemeenten op bovenstaande punten;
7. het verschil op bovenstaande punten tussen de derde keer dat gemeenten meededen aan het experiment, ten opzichte van de eerste keer.

2.1 Wat is anders in het derde experiment

- Er doen nu 11 gemeenten mee, waarvan 7 gemeenten voor de eerste keer stemmen met het nieuwe stembiljet, en 4 gemeenten voor de derde keer. Daardoor kunnen de resultaten en de waardering van kiezers, stembureauleden, tellers en verkiezingsteams van 'nieuwe' en 'ervaren' gemeenten met elkaar worden vergeleken.
- Bij de vorige twee experimenten ging het om een landelijke verkiezing (Europees Parlementsverkiezing en Tweede Kamerverkiezing), nu om een gemeentelijke verkiezing. Dat betekent dat er (grote) verschillen zijn tussen de experimenteergemeenten. Zo loopt het aantal partijen dat meedoet aan de verkiezing uiteen van 4 tot 18. Wat betekenen deze verschillen voor verkiezingsteams en leveranciers?
- Nog een belangrijk verschil met de vorige twee experimenten is dat een aantal van de nieuwe gemeenten een stuk groter is dan de ervaren gemeenten. Dit kan een rol spelen, onder andere op het gebied van de organisatie van en communicatie over het nieuwe stembiljet.
- Een aantal gemeenten zet voor het eerst nieuwe voorlichtingsmiddelen in. Bijvoorbeeld extra uitleg aan begeleiders in verzorgingshuizen of eigen, aan de gemeente aangepaste uitlegvideo's. Waar mogelijk wordt het effect van gemeentespecifieke middelen in kaart gebracht, bijvoorbeeld door enkele gemeentespecifieke vragen toe te voegen aan de enquête onder kiezers.
- In de vier 'ervaren' gemeenten wordt het lerend vermogen onder kiezers, stembureauleden en verkiezingsteams in kaart gebracht. Over de drie experimenten heen het lerend vermogen van leveranciers.
- Stembureauleden die uitleg gaan geven aan kiezers over het gebruik van het nieuwe stembiljet, krijgen daar een gerichte training voor, waarin ze kunnen oefenen en handvatten krijgen voor hoe ze kunnen omgaan met kiezers die geen uitleg willen.

3 Overzicht te evalueren punten en wijze van evalueren

De minister van BZK heeft in het Tijdelijk experimentenbesluit de criteria voor de evaluatie van het experiment opgenomen. In de parlementaire behandeling van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten en het schriftelijk overleg naar aanleiding van de voorhang het Tijdelijk experimentenbesluit zijn deze criteria ook met de Tweede en de Eerste Kamer besproken en aangevuld waar nodig.

In onderstaand overzicht staan deze criteria en de wijze waarop informatie daarover wordt verzameld. Ook is aangegeven of een vergelijking met het eerste experiment wordt gemaakt, en of er wijzigingen zijn ten opzichte van het eerste experiment.

Wat evalueren (op basis van artikel 18 Tijdelijk experimentenbesluit)	Hoe evalueren	Welke gemeenten	Vergelijk met eerdere experimenten
1) Of en in welke mate het tellen van de stembiljetten is versneld	Analyseren processen verbaal woensdagavond: begin- en eindtijd tellen en aantal stembiljetten. Apart doorgeven aantal betrokken tellers.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten) Referentie	Ja, vergelijk met tweede experiment.
2) Of en in welke mate de stembureauleden het tellen van de nieuwe stembiljetten eenvoudiger vonden dan het tellen van de huidige stembiljetten	Online enquête onder stembureauleden na afloop van de verkiezing.	Experimenteer, vooral nieuwe experimenteer	Ja
3) Verschil in hoe de stembureauleden het tellen van de stembiljetten ervaren	Online enquête onder stembureauleden na afloop van de verkiezing.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten) Referentie	Ja
4) Totaal aantal ongeldige stemmen	De stembureauleden noteren dit op het proces-verbaal.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten) Referentie	Ja
5) Aantal ongeldige stemmen per reden 6) Hoe vaak om een nieuw stembiljet wordt gevraagd	Stembureauleden noteren dit op een bijlage bij het procesverbaal.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten)	Ja
7) De waardering van de kiezer voor 'het gemak van het gebruik van het stembiljet in het stemhokje' [<i>Hieronder wordt mede verstaan de ervaring met het (kleinere) formaat en met logo's op het stembiljet.</i>] 8) De waardering van de kiezer voor het gebruik van het boekje met de lijsten met kandidaten in het stemhokje	Enquête onder kiezers direct bij uitloop van het stemlokaal (op de dag van de verkiezing) in een aantal stemlokalen per gemeente.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten) Referentie	Ja
9) De wijze waarop de kiezer zijn keuze bepaalt voor een kandidaat van een lijst met behulp van het	Enquête onder kiezers direct bij uitloop van het stemlokaal (op de dag van de verkiezing) in een aantal stemlokalen per gemeente.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten)	Ja

overzicht van de kandidatenlijsten		Referentie	
10) De perceptie van de kiezer over de waarborging van zijn stemgeheim	Enquête onder kiezers direct bij uitloop van het stemlokaal (op de dag van de verkiezing) in een aantal stemlokalen per gemeente.	Experimenteer Referentie	Ja
11) De waardering van de stembureauleden voor het instructiemateriaal	Online enquête na afloop van de verkiezing onder stembureauleden.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten)	Ja
12) De omstandigheden waaronder het experiment heeft plaatsgevonden	Beschrijving feitelijke situatie, onder andere over opkomstcijfers, aantal partijen, historische resultaten in de gemeenten, locatie en voorzieningen rond het stemmen en afnemen van enquêtes.	Experimenteer Referentie	Ja
13) De kosten van het organiseren van een experiment	Gemeenten en leveranciers brengen samen met het ministerie van BZK in kaart of de kosten voor verschillende onderwerpen anders zijn. Daarin wordt ook onderscheid gemaakt in eenmalige en structurele kosten.	Experimenteer	Ja
14) De organisatorische consequentie voor het verkiezingsproces van het gebruik van het nieuwe stembiljet	Voor gemeenten en leveranciers van stembescheiden wordt de input verzameld door middel van een korte online enquête na afloop van de verkiezingen, plus 1-op-1 gesprekken. Daarnaast worden de stembureauleden ook via een online enquête bevraagd over de organisatorische consequenties voor bijvoorbeeld het tellen.	Experimenteer (o.a. verschil tussen ervaren en nieuwe experimenteer-gemeenten)	Ja
15) In hoeverre de (als prototype) ontwikkelde hulpmiddelen, zoals de mal voor de stembiljetten, in de praktijk van een echte verkiezing bruikbaar zijn voor de kiezers.	Enquête bij kiezers die gebruik hebben gemaakt van een mal	Experimenteer	Ja

4 Opzet en uitvoering van de onderzoeken onder kiezers en stembureauleden

4.1 Overzicht in te zetten kwantitatieve onderzoeken

Belangrijk doel van het evaluatieonderzoek is om representatieve uitspraken te kunnen doen over een grotere groep kiezers. Hiervoor is het belangrijk dat er een representatieve steekproef wordt

gehouden onder kiezers. Daarmee worden cijfermatige inzichten opgehaald, waarbij ook groepen met elkaar kunnen worden vergeleken. De methode die voor deze evaluatie wordt gebruikt is enquête.

Om een goede vergelijking te kunnen maken tussen de experimenten, worden tijdens het derde experiment kwantitatieve onderzoeken uitgevoerd die qua opzet en omvang vergelijkbaar zijn met de onderzoeken die zijn uitgevoerd tijdens het eerste en tweede experiment. Het gaat om:

- Een een-op-een-enquête onder minimaal 400 kiezers⁴ per gemeente direct bij de uitloop uit het stemlokaal als ze hebben gestemd. Dit gebeurt in experimenteer- én referentiegemeenten, zoveel mogelijk op dezelfde locaties als bij het eerste experiment.
- Een online enquête onder minimaal 70%⁵ van de stembureauleden die wordt uitgezet in de dagen na de verkiezing. Bij experimenteer- en referentiegemeenten.
- Analyse uitslagen en processen verbaal bij experimenteer- en referentiegemeenten.

4.2 Overzicht in te zetten kwalitatieve onderzoeken

Bij kwalitatief onderzoek gaat het er niet zozeer om uitspraken te doen voor de hele populatie, maar meer om het verkennen van een proces of thema om zo meer inzicht te krijgen in hoe de ingezette middelen, materialen en processen zijn ervaren.

De volgende kwalitatieve onderzoeken worden uitgevoerd:

- Een aantal 1-op-1 gesprekken met kiezers uit nieuwe en ervaren experimenteergemeenten de dagen nadat ze hebben gestemd.
- 1-op-1 na-belgesprekken met een aantal kiezers uit de groep blinde of slechtziende kiezers.

4.3 Wat is anders tov de vorige experimenten

- **De vragenlijsten voor de kwantitatieve onderzoeken worden op een aantal punten aangepast** of uitgebreid. Zo wordt er onder kiezers die al eerder hebben gestemd met het nieuwe stembiljet gevraagd hoe ze het nieuwe stembiljet ervaren tov de vorige keer dat ze ermee stemden.
- Bij het derde experiment worden **kwalitatieve onderzoeken uitgevoerd onder kiezers** in nieuwe en ervaren experimenteergemeenten. Dat gebeurde ook tijdens het eerste experiment, maar niet tijdens het tweede experiment. Wel verschilt de kwalitatieve onderzoeksmethode: 1-op-1 gesprekken in plaats van focusgroepgesprekken.

⁴ 400 ingevulde vragenlijsten zijn nodig om een betrouwbaarheidspercentage van 95% te realiseren.

⁵ een responspercentage van 70% is van belang voor de betrouwbaarheid en representativiteit.

5 Opzet en uitvoering van de onderzoeken onder betrokken gemeenten en leveranciers

Het onderzoek onder betrokken gemeenten en leveranciers is vergelijkbaar met de onderzoeken die tijdens het eerste experiment plaatsvonden. Het gaat om:

- Inventariseren openbare data en informatie (denk aan informatie over aantal kiesgerechtigden, opkomstpercentage, aantal stembureaus, aantal stembureauleden, bestaande processen en draaiboeken, etc.)
- Korte online enquête onder verkiezingsteams, als nodig 1-op-1 na-belgesprekken met verdiepende vragen en een afsluitende centrale sessie met alle projectleiders verkiezingen en communicatieadviseurs. In deze sessie gaan we in op hoe iedereen de organisatie rondom het nieuwe stembiljet heeft ervaren en of er verschil is tussen 'ervaren' en 'nieuwe' gemeenten.

5.1 Wat is anders tov vorig experiment

- Gesprekken met gemeentelijke verkiezingsteams zijn niet meer één op één maar met zijn allen tegelijk, tijdens een kort gesprek met gespreksleidraad.
- Vragen over communicatiemiddelen worden aangescherpt.
- In plaats van dat met de **verkiezingsteams** alleen een gesprek wordt gevoerd, krijgen ze nu ook een **online vragenlijst**, om de resultaten goed met elkaar te kunnen vergelijken.
- Met leveranciers wordt één op één gesproken over de ervaringen tijdens het experiment. Bij het eerste experiment is dit in een centrale sessie gedaan.

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2026-0000029598

Datum
26 februari 2026

Opgesteld door

Bijlage(n)
1

Aan
Van

minister van BZK
dgOBDR

nota

Nota bij verzamelbrief verkiezingen

Aanleiding

Op 14 januari 2026 heeft het commissiedebat verkiezingen plaatsgevonden met de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en uw voorganger. Belangrijk thema in het debat was de weerbaarheid van het verkiezingsproces en de rol van online platformen. Daarnaast kwamen verschillende onderwerpen mbt de organisatie van verkiezingen en kiesrecht aan bod. Uw voorganger heeft tijdens dit debat toegezegd eind februari de Tweede Kamer op een aantal onderwerpen verder te informeren, ruim voor de Gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart (GR26) aanstaande. We grijpen de brief tevens aan om enkele onderwerpen in de voorbereiding van de GR26 aan te stippen.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd in te stemmen met de inhoud van de brief.

Kern

- De onderwerpen in de brief zijn vooral feitelijk van aard. Er worden geen beleidswijzigingen aangekondigd.
- De brief is te verdelen in de volgende drie blokken:
 - Voorbereiding gemeenteraadsverkiezingen en experiment nieuw stembiljet.
 - Uitvoering Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame in Nederland.
 - Weerbaarheid verkiezingsproces en contacten met online platformen.
- Wij adviseren u in een later stadium een meer inhoudelijke brief over de koers weerbaarheid van verkiezingen te sturen. Een logisch moment daarvoor is de voorziene uitgebreide evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing 2025 (TK25) en de GR26 die voor het zomerreces aan beide Kamers wordt gestuurd.

Toelichting

De volgende onderwerpen komen aan de orde in de brief:

Voorbereiding gemeenteraadsverkiezingen en experiment nieuw stembiljet:

- In de inleiding geeft u aan dat door gemeenten veel inzet wordt gedaan om de opkomst te stimuleren. Daarin geeft u ook aan hoe belangrijk het is dat mensen hun stem uitbrengen.
- Experiment nieuw stembiljet: Tijdens de GR26 wordt opnieuw geëxperimenteerd met het nieuwe stembiljet. In de brief informeert u de Kamer over de opzet van de evaluatie van deze verkiezingen.

Bij de evaluatie van het experiment bij de Tweede Kamerverkiezing 2025 heeft minBZK aan de Kamer gemeld het voornemen te hebben na een positieve evaluatie de eerste stappen te gaan zetten richting invoering van het nieuwe stembiljet. Dit voornemen wordt in deze brief herhaald. De opzet van de evaluatie van het experiment is ook bij voorgaande experimenten met de Eerste Kamer gedeeld. Daarom wordt een afschrift van deze brief ook aan de Eerste Kamer verzonden.

- Gesprek met peilbureaus: Op 16 februari 2026 heeft het gesprek met de Peilingwijzer en de peilbureaus Verian/EenVandaag, Ipsos I&O en Peil.nl plaatsgevonden naar aanleiding van een toezegging aan het lid Erkens tijdens het commissiedebat. De peilbureaus hebben in dit gesprek erop gewezen dat de methodiek en hun werkwijze bij peilingen staat beschreven op hun websites. Daarmee komen ze reeds tegemoet aan de vraag van het lid Erkens om de methodiek vrijwillig openbaar te maken.
- Vergoeding stembureauleden: in het commissiedebat heeft het lid Sneller (D66) gevraagd of het mogelijk is de vergoeding voor stembureauleden fiscaal vrij te stellen. Dit blijkt niet mogelijk omdat de vergoeding vanwege de hoogte daarvan niet is aan te wijzen als vrijwilligersvergoeding.

Onze referentie
2026-0000029598

Datum
26 februari 2026

Uitvoering Europese verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame in Nederland.

- De uitvoeringswet is in voorbereiding. In aanloop naar de GR26 informeert u de Kamer hoe gemeenten en lokale politieke partijen worden geïnformeerd over de regels die uit de verordening volgen.

Weerbaarheid verkiezingsproces en contacten met online platformen.

- De maatregelen die in het kader van de weerbaarheid in aanloop naar de GR26 zijn genomen, worden toegelicht.
- Extra aandacht is er voor de FIMI-pilot. Deze pilot richt zich op GR26, maar voedt ook de bredere opgave in het coalitieakkoord over de monitoring van desinformatie.¹ Over de invulling van de bredere opgave wordt u separaat geïnformeerd. BZK is verantwoordelijk voor een sterke en weerbare democratie en rechtsstaat. Vrije, toegankelijke en betrouwbare verkiezingen zijn het belangrijkste proces in onze democratische rechtsstaat. Recente voorbeelden laten zien dat ook onze verkiezingen doelwit kunnen zijn van heimelijke buitenlandse beïnvloedingspogingen, oftewel *Foreign Information Manipulation Interference* (FIMI). Daarom is het belangrijk om onze verkiezingen weerbaar te maken, o.a. via beter zicht op FIMI. Voor deze pilot hebben diverse organisaties uit het maatschappelijk middenveld opdrachten gekregen voor het doen van onderzoek naar FIMI in het kader van GR26. Deze organisaties dienen te werken binnen de wettelijke kaders van de AVG. Ook stellen we een klankbordgroep in waarin de resultaten van de afzonderlijke onderzoeken samengebracht en overkoepelend geanalyseerd. Hieruit kunnen lessen worden getrokken voor het verbeteren van het toekomstige zicht van de overheid op de verspreiding van buitenlandse desinformatie. De resultaten van de pilot worden in het najaar met de Kamer gedeeld.
- Contact met de techplatformen en bedrijven: u geeft aan dat het kabinet in gesprek blijft met de platformen over hun verantwoordelijkheden voor het beschermen van het publieke debat en het verkiezingsproces. Vervolgens geeft u een uiteenzetting van eerder gevoerde gesprekken in aanloop naar GR26. 17 februari heeft er een gesprek plaatsgevonden met

¹ Op pagina 15 staat: ...“We beleggen de taak voor het monitoren van de herkomst en verspreiding van desinformatie bij de NCTV en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties”.

Google en TikTok in Dublin, alsook met de Ierse toezichthouders. Een gesprek met Meta zal nog voor de gemeenteraadsverkiezingen plaatsvinden.

- In de brief beantwoordt u ook vragen van het lid Stöteler (PVV) over welke afspraken er zijn gemaakt met platforms, hoe het ministerie van BZK de flagger status heeft gebruik en hoe die is ingezet. De vragen zijn gesteld naar aanleiding van een rapport van een vaste commissie van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden, waarin zij stellen dat social media platformen worden gecensureerd door de Europese Commissie door druk op de platformen en wetgeving als de DSA. De Nederlandse verkiezingen en het contact tussen het ministerie van BZK en de online platformen wordt in dit rapport als casus uitgelicht. In reactie op de vragen van het lid Stöteler licht u toe dat het ministerie contact kan opnemen met de platforms X, Meta, TikTok, Google en Snapchat. Met deze platforms bestaat de vrijwillige afspraak dat zij meldingen van BZK gedurende de verkiezingsperiode met prioriteit behandelen en toetsen aan de eigen gebruikersvoorwaarden. Het ministerie heeft geen bevoegdheid om bepaalde content te laten verwijderen. Meldingen bij de platformen worden steeds, volgens vaste werkwijze, bij de evaluatie van de betreffende verkiezing openbaar gemaakt.
- Tot slot geeft u aan dat in een aparte kamerbrief een reactie wordt gegeven op het rapport 'Dutch Parliamentary Elections 2025' van het Hybrid Election Integrity Observatory (HEIO).

Onze referentie

2026-0000029598

Datum

26 februari 2026

Toelichting

De brief is intern afgestemd met DGDOO en externe betrokkenen die zijn genoemd in de brief.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Niet van toepassing

Motivering

In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam
1	Brief Tweede Kamer
2	Opzet evaluatie GR26